

KINCSES BUDA KIRÁLYAINÁL

Látogatás a középkori várpalota falai között

„Budun városának egyik részén, mely rendkívül magas, van a király palotája, amely édig ér”. — Dzsela-záde Musztafa így látta, s a maga törökös lelkesedésével így írta le a magyar királyok középkori palotáját, amely már rég nem ér az égig, sőt, éppen hogy a föld alá került, de ma ismét királyi látnivalókkal fogadja látogatóit. Néhány hete ugyanis a Budapesti Történelmi Múzeum megnyitotta a legrégebbi palota feltárt részeit, s kiállítással is megismerteti a középkori Buda vára életét.

Pontosabban a középkori és a reneszánsz palotáét, sorrendben tehát az első két rezidenciáét. Mert lényegében legalább négy palota részei állnak egymás fölött és egymással keveredve, egymást metszve és eltemetve azon a helyen, ahová igyekszünk. Négy történelmi és művészettörténelmi korszak uralkodói emeltették az épületeket, míg sok pusztulás után egy ötödik korszak, a miénk végképp feltárta, s most bemutatja, ami a négy előzőből megmaradt. Kezdték első királyaink, még az Árpád-háziak. Első, legrégebbi részeit a XIII. században emeltették, a történelmi-építészeti magot jelentő István-torony első lőrés-soráig ma is áll. Zsigmond fejlesztette pompás gótikus palotává, pártját ritkító uralkodói székhelyé a budai várat.

A második nagy építészeti korszak Mátyás nevéhez fűződik, ő még úgy gyarapította, hogy nem rombolta le az elődök munkáját. Ez a második a reneszánsz várpalota, s a kettőt együtt pusztította el a másfél évszázados török megszállás, és az annak véget vető kemény budai ostrom. Olyannyira elpusztította, hogy az 1686-os harcok után új rezidenciát kellett építeni, a harmadik palotát, Barokk stílusának szerényesége, szegényes pompája azonban kevés volt a milleniumi páváskodásnak, ezért ezelőtt hatvan-hetven évvel teljesen átépítették, hogy szinte negyedik palota lett a század elejére, kevert, eklektikus stílusú, hatalmas építmény. A negyvenötös pusztulás után tehát éppen négyfajta építészeti stílus emlékeit kellett kiásniuk a ma tudósainak, szakembereinek, hogy lehetőleg valamennyi kor értékét megmenthessék. Mindezt szemléletesen mutatják a kiállított metszetek, alaprajzok és fényképek az új előtérben.

Néhány lépcső lefelé, s a középkori palotában járunk. Az Albrecht-pincének nevezett komor boltíves helyiség után máris az 1420 körül épített boltozatos termeibe érkezünk. A föld, a ráakódott törmelék őrizte meg szinte teljes épségben ezt a félezeréves három termet, amely most jól berendezett múzeum. Az elsőben pompás szobordíszítésű kályhacsempék között — az ásatások során előkerült zöld és barna, sárga és színtelen, remekművű figurás alakok — korabeli asztali berendezés, megtalált és restaurált tárgyakkal: cserépkancsók, ovális kerámia-tálak és üveg-edények, földmarta régi kések és konyhai faeszközök. A csempék között, a faliszekrényben a híres budai kályhadísz Mátyás király alakjával, s bent, a legfelső teremben Thuróczi krónikájából vett idézet utal rá, hogy itt raboskodott bátyja kivégzése után, 1457-ben a későbbi király. A hely emlékére az ásatásból előkerült durva bilincsek, s a palota börtöneiből fennmaradt keserves rab-feliratok kerültek ide, valamint korabeli teljes fegyvertár, törrel és rozsdáttal karddal, harci-csákánnyal és alabárdal.

Ilyen alabárdal őrizhették később Mátyást, amikor

már díszőrség vigyázott rá Budán: palotaőrség, a királyra. Emlékét, hatalmas, pompás építkezéseinek maradványait a következő terembe gyűjtötték össze. Vörösmárvány virágfüzéres ajtókeretek a falban, fehér márvány bábos kőkorlátok a lépcsőszeleken, bőségszaruvál, pihenő harcosokkal díszített vörösmárvány kandeliónok ontják a meleget — így tudjuk felidézni a látottak alapján a reneszánsz uralkodó lakosztályait. A termek mennyezete kazettás vörösmárvány „és be vadnak szép tarka-barka pádimentomokkal bepádimentomozva” — írta Heltai Gáspár Mátyás padlójáról. A „szép tarkabarka pádimentomok” a híres budai fazekasműhely kerámia-kockái címer-, könyv- és üstábrázolásokkal tucatjával láthatók.

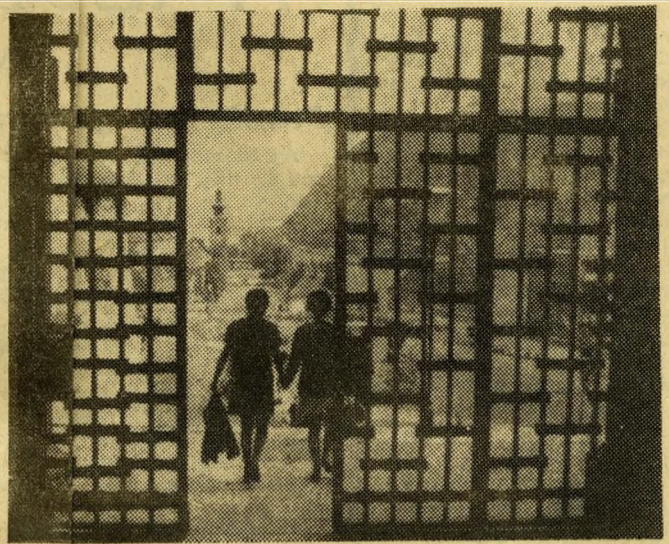
A reneszánszból kissé visszatérünk a középkorba, a nagyon impozáns gótikus nagyterembe. Zsigmond építette ezt is 1420 táján, s eredetileg a királynők lakosztályához tartozott, a mérsékelt íves, színes üvegelekkaival a legszebb dunai panorámára néző királyi helyiség. Benne most egy rekonstruált díszkályha, s korabeli festmények — köztük az építető Zsigmond királyról készült nürnbergi Dürer-portré másolata — teremtenek hangulatot.

S még ezután következik több tucat királyi pecsét és uralkodói aláírás, szobortöredékek és épületrészek kincstára, majd Nagy Lajos király 1365-ös kápolnájának nagyszerűen rekonstruált terme. Nehéz a középkori magyar királyoknál járó vendégnek, — a hatalmas méretű és értékű műemlékmúzeumot fölkereső látogatónak — beszámolni a lépcsőkön föl-le ereszkedő, föld alatt jobbra-balra kanyargó, olykor napfényesen megvilágított, máskor titokzatos félhomályban hagyott útról a nemzeti művészet és a magyar történelem emlékei között.

Ha megnézte, tisztelettel áll meg a labirintus utolsó helyiségében, ahol évszázados vésők, kőfaragócsákányok és kalapácsok idézik János mester és Giovanni Dalmata, Benedetto da Maiano és a többi mester emlékét, mindazokét, akik a pompás művészetet megteremtették.

S kifelé menet a régi várudvaron, elhagyva a gyilokjáró udvar, a buzogánytorony, a kerek, kővér rondella falait (ezek is a látott korszakot idézik) ugyanilyen jó szívvel és lelkes elismeréssel gondol a modern szakemberekre, akiknek a régi művészet modern látványát köszönheti.

R. Gy.

Modern vasrács az antik kapun. Itt léphet be a múzeumlátogató a középkorba is.

A régi Buda kiállításának egyik legszebb része a gótikus nagyterem, Zsigmond király 1420-as falait nemrégiben restaurálták.

Ez a szép kápolnarész talán a legrégebbi a látnivalók közül: 1365-ben emeltette Nagy Lajos király. (Gárdos Katalin felvételei)